

„Keby to nebol tak namaľoval...“

Pozerala som sa naňho – muž v rokoch. A on sa pozeral na ilustrácie. Priblížil sa, dal si dole okuliare, znova ich nasadil, odstúpil o dva kroky. Minúty. „Si to predstavte,“ povedal. „Mal som možno dvanásť a čítal som Tarzana. A tam zrazu bolo osem strán nevytlačných. Úplne čistých, bielych. Keby tam nebola táto ilustrácia, ktorá mi to dopovedala, ten dej, tak sa asi zbláznim.“ A znova sa nahol a študoval kresbu. A mne došlo, že keby to ilustrátor – Vladimír Machaj – nebol namaľoval „tak presne“, keby sa nepodriadil textu, nebol mu verný, keby nepotlačil sám seba a nevyťahol dopredu predstavu E. R. Burroughsa, z detailov, z viet, zo situácií, tak ten muž by bol prešiel okolo jeho ilustrácií rýchlejšie, zastavil by sa len na chvíľu, ako pri tých ostatných, čo viseli v galérii.

Hej.

Vladimíra Machaja môžeme vnímať ako autora zo „starej školy“. Jeho ilustrácie často pripomínajú štylizované fotografie – tak sú starostlivo pripravené a dotvorené do najmenších detailov. Čitateľ v nich nemusí pátrať po tom, „čo mu chcel ilustrátor k príbehu dopovedať“ – pozrie a vidí. „Poctivá ilustrácia“: hej, tak by sa to, čo vytvoril, dalo nazvať. Výrazná, ľahko zapamätateľná štylizácia postáv, jednoduché tvary ich tiel, čitateľné charaktery – dobrí sú pekní, zlí sú škaredí. Precízne a ustálené tvarované detaily. Vždy je jemný, nikdy neprejde cez hranicu expresívneho výrazu, dokonca ani vtedy, keď je drsný text.

A predsa!

Zdanlivá pomalosť, tichosť, nenápadnosť obrázkov, ktorá autora roky odsúvala, keď stál v dave iných, dravejších, výraznejších, sa stratí okamžite, len čo sa čitateľ ocitne s jeho knižkou sám. Vtedy vie, že sa môže na autora spoľahnúť. Že s ním pôjde príbehom prehľadne, bude ho dopĺňať a nechá mu priestor, aby si jednotlivé situácie zapísal do pamäti.

To vôbec nie je málo.

Vladimír Machaj pracuje s detailom, fungujúcim doslova ako klinec, na ktorý čitateľ zážitok z videného zavesí – v pamäti mu ostanú veľké oči hrdinov príbehov pre deti, predĺžené siluety postáv v bájach a povestiach či filigránske detaily.

Iste, aj on skúšal dravejšie formy – vidíme ich najmä v zahraničných vydaniach, v exotických príbehoch. Postupom času však zjednodušoval, vrátil sa k zemitosti, k čiare perom či štetcom ako základom čitateľnosti, „vykreslil sa“ nielen v skladaní čierne-bielych plôch, ale aj v rozpúšťaní farieb do zvláštneho spektra desiatok odtieňov.

Dokáže sa meniť – ale opäť – len v závislosti od textu.

Skúste sa na tie ilustrácie pozrieť.

Možno o nich netreba viac hovoriť, úplne stačí sa iba na ne pozerieť – tak ako muž z galérie, ktorý nevedel odísť od Tarzana. A užij si ich vznešenosť, bravúru, s akou sú vytvorené, či harmóniu, ktorá z nich vychádza.

Vladimír Machaj

* 1929 — † 2016

študoval Vysokú školu uměleckého průmyslu v Praze, speciální ateliér pro užitkovou grafiku u prof. A. Strnadela a prof. Cyrila Boudu. Venoval sa nielen ilustrácii, ale aj tvorbe cenín, získal špecializáciu na známkovú tvorbu. Ilustroval vyše stovky knižný diel. Jeho tvorba bola ocenená napr. Cenou Ľudovíta Fullu, Cenou vydavateľstva Mladé letá. Opakovane vystavoval aj na BIB.

„Poctivá ilustrácia“: hej, tak by sa dali nazvať jeho diela. Výrazné „slnečné“ farby (akoby ani nemiešané), výrazná ľahko zapamätateľná štylizácia postáv, jednoduché tvary ich tiel, čitateľné charaktery — dobrí sú pekní, zlí sú škaredí. Precíznosť a ustálenosť tvaru sa stali jeho poznávacími znakmi. Vždy je jemný, nikdy neprejde cez hranicu expresívneho výrazu, dokonca ani vtedy, keď je drsný text.

